

De kroniek van de Sint-Gangulfuskerk in Sint-Truiden, (1763-)1770-1824, door Steven en Antoon Lenaerts. Een tekstuitgave

Rombout NIJSSEN¹

Bij de recente inventarisatie van de archiefbescheiden² van en over de Sint-Truidense Sint-Gangulfuskerk die in het Rijksarchief in Hasselt bewaard worden, kwam onder meer een register aan de oppervlakte met een kroniek van de kerk voor de jaren 1763-1824. De auteurs van de kroniek zijn vader en zoon Steven en Antoon Lenaerts, die elkaar opvolgden als koster van de Sint-Gangulfuskerk. In hun kroniek tekenden zij op wat zij als belangrijke gebeurtenissen in verband met hun beroep ervoeren. De laatste aantekening van Steven Lenaerts dateert van 1807. Daarna duurde het tot in 1815 voordat zijn zoon Antoon de pen overnam. Antoon vulde overigens niet meer dan twee en een halve bladzijden met enkele summier aantekeningen over de periode 1815-1824.

Het handschrift

Het handschrift bestaat uit drie katernen, met samen 47 folio's. De bladzijden zijn – deels met inkt en deels met potlood – genummerd van 1 tot 94. De bladspiegel meet circa 180 à 190 bij 305 mm.

De uitgerafelde randen en de gaten in verschillende folio's werden ooit ondeskundig gerestaureerd met – ondertussen lichtbruin geworden – kleefband. Omdat de kleefband niet kleurloos is en de leesbaarheid van de tekst onder de kleefband verminderde, werden de overplakte woorden op de kleefband overgeschreven. Dat overschrijven geschiedde niet altijd foutloos.

Het handschrift werd, wellicht in dezelfde periode waarin de hierboven beschreven restauratie werd uitgevoerd, ingebonden in een moderne band. Voor en achter het handschrift werden toen respectievelijk zeven en vier onbeschreven folio's mee ingebonden. Deze folio's meten circa 205 bij 300 mm. De platten van de band zijn van karton, dat met een sierpapier beplakt werd. De rug is van donkerbruin leder en ook de hoeken werden met hetzelfde leder verstevigd. De rug bestaat uit zes velden. Op het vierde veld zijn de jaartallen 1763-1805 aangebracht. De tekst op het tweede rugveld is niet meer leesbaar. Hij werd overplakt met een etiket, met daarop in handschrift en over vijf regels *St. Trond (St Gangulphé – Annotations – par S. Lenaerts etc. – 1760-1823 – 6.*

¹ Met veel dank aan de heren Paul Vanmarsenille – voor zijn goed gedocumenteerde rondleiding in de Sint-Gangulfuskerk – en Jozef Smeesters – voor het kritisch nalezen van deze bijdrage en voor zijn waardevolle suggesties en aanwijzingen.

² Het in Hasselt bewaarde archief van de Sint-Gangulfuskerk is niet omvangrijk. Het past in één archiefdoos en bevat bescheiden van uiteenlopende aard uit de periode 1578-1824. Een belangrijker deel van het archief van deze kerk wordt bewaard in de dekenale archiefbewaarplaats in de Plankstraat in Sint-Truiden.

Inhoudelijk bestaat het handschrift uit vijf delen. Op de eerste bladzijde geeft de auteur een overzicht van dopen van in de Sint-Gangulfusparochie geboren kinderen van 20 maart 1772 tot 17 juli 1773³. Dan volgt van bladzijde 2 tot en met bladzijde 34 de kerkkroniek. Vervolgens bevat het handschrift van bladzijde 35 tot 54 een overzicht van huwelijken van parochianen van de Sint-Gangulfuskerk in de jaren 1772-1796, op de bladzijden 55-63 een overzicht van begrafenissen in de periode 1768-1796⁴ waarvoor de armentafel in de kosten tussenkwam, en op de bladzijden 64-82 de overige overlijdens in de parochie in de periode van 23 februari 1768 tot 19 augustus 1800⁵. In het laatste kwartaal van 1800 zat de koster blijkbaar in een dipje. Hij gaf het registreren van overlijdens op, *ter oorsaeke den tweedracht onder de menschen* (p. 82). Pas twee jaren later nam hij de pen weer op om op de bladzijden 83-84 de overlijdens in de periode van 9 oktober 1802 tot 31 juli 1804, en het overlijden van Nicolaus Hardiques op 16 januari

³ De kinderen uit de Sint-Gangulfusparochie werden gedoopt in de Onze-Lieve-Vrouwekerk, die de doopkerk was voor al de parochies binnen de stadsmuren. Huwelijksinzegeningen en begrafenisdiensten werden wel in de Sint-Gangulfuskerk gedaan. De parochieregisters van de Sint-Gangulfusparochie voor de jaren 1572-1796 kunnen geraadpleegd worden in de leeszaal van het Rijksarchief in Hasselt: *Verzameling parochieregisters*, nrs. 876-879 en in het stadsarchief van Sint-Truiden. Zie F. DUCHATEAU, *Parochieregisters en burgerlijke stand te Sint-Truiden voor en na 1796*, in *Historische bijdragen opgedragen aan pater Archangelus Houbaert o.f.m.*, Sint-Truiden, 1980, p. 59.

⁴ De auteur neemt niet alleen overlijdens van parochianen op, maar ook van anderen die in de parochie overleden. In de categorie van de onbemiddelde personen waren dat vooral militairen. Op 22 augustus 1776 overleed in de Sint-Gangulfusparochie Johannes Adolf Hausen uit Dusseldorf, soldaat bij de *Hollantsche Schotten*. Hij logeerde in *het hockken in de helle*, en werd daar *onnooselijk doodt geslaegen*. Vier dagen later, op 26 augustus, overleed Pieter Gielen, soldaat in het regiment van *den heer grave van Bijlandt*. Hij vond in de nacht van kermis op kermismaandag de dood in een vuurgevecht. Op 26 januari 1795 overleed in Sint-Gangulfus Antonius Marseniet, *cannonier der Francen*.

⁵ De koster schroomde er zich niet voor details te geven over de problematische financiële afhandeling van een uitvaartdienst. Zo leert hij ons dat op 13 december 1770 de ongehuwde Maria Van Herck begraven werd. Haar neef Egidius Van Herck had voor haar een *eerelijke* lijkdienst besteld, maar toen het op betalen aankwam weigerde hij *noch kleijn rechten oft groote rechten, noch voor luijden oft berrij* te betalen. Lenaerts kon toen uit eigen zak de diaken betalen die de dienst mee verzorgd had. Pas *langhen tijdt daer naer* kreeg hij naar eigen zeggen *met groote ruijsinghe noch 5 guldens* van Egidius los, *voor alles daer van te betaelen* (p. 65).

Hij vermeldt ook wie niet op het kerkhof, maar in de kerk begraven werd. Begrafenissen in de kerk kwamen vrij veel voor. Op 21 mei 1773 werd Maria Agnes Groetaers, echtgenote van Robert de Bellefroid, *voor den trap* van het Onze-Lieve-Vrouwaltaar begraven. Guiliam Brouckhuysen werd op 31 januari 1774 in het koor van de heilige Engelbewaarder begraven. Op 13 juni 1774 werd Anna Catharina de Heusch in het Onze-Lieve-Vrouwekoor begraven, *onder den grooten steen naer die slincke handt als men die choor op gaet, te weeten den steen van Michiel Schroets*. Later viel die eer nog te beurt aan Ida Antonia de Menten, weduwe Hardiques (begraven in het hoogkoor op 5 oktober 1774), Barbara Smets, weduwe van Jan Mariens (begraven in het koor van de heilige Engelbewaarder op 9 maart 1775), Robert de Bellefroid (begraven in het Onze-Lieve-Vrouwekoor op 22 maart 1775), Anna Christina vanden Nieuwendorpe, weduwe van de Tongerse geneesheer Ludovicus Rubens (begraven in het Onze-Lieve-Vrouwekoor, *tusschen den outaer van Onse L. Vrouwe en Sint-Anna*, op 1 november 1777), Anna Maria de Baussele, weduwe van Arnold Frans de Heusch (begraven in het Onze-Lieve-Vrouwekoor, naast haar dochter, onder de steen van Michiel Schroets, op 29 mei 1779), Maria Theresia a Speculo, echtgenote van Lambertus Gielen (begraven in het koor van de heilige Engelbewaarder, *onder den steen liggende voor den lessenaer geteekent met de wapenen van Wennen, van den Put, van den Spiegel en van Brabant*, op 10 november 1779), (begraven in het koor van de heilige Engelbewaarder, *naest den grooten steen tusschen den outaer van den h. Engel en St-Quirinus*, in juni 1787) en Sebastiaan Michael Cruts, priester en *professor van die eerste schole in het seminarie* (begraven in maart 1789 in het koor van de heilige Engelbewaarder naast de grafsteen van de families vanden Put en vanden Spiegel). Begrafenissen in de kerk waren overigens niet voorbehouden aan inwoners van de parochie. Op

1812 te registreren. Op de bladzijden 85-88 werden de overlijdens van kinderen in de periode 1781-1786 ingeschreven en op de bladzijden 89-94 tot slot volgen – zo te zien met veel hiaten – aantekeningen over andere geboorten en overlijdens en één huwelijk in de jaren 1798-1824.

Over de bezitsgeschiedenis van het handschrift is weinig geweten. Aangenomen mag worden dat het handschrift oorspronkelijk particulier bezit was van de auteurs ervan. Of het ooit echt tot het kerkarchief behoord heeft is niet zeker. Wel staat vast dat het omstreeks 1900 in het bezit was van François Straven, de Sint-Truider archivaris, die in de tweede helft van de negentiende eeuw voor verschillende gemeenten klappers maakte op de parochieregisters uit het Ancien Régime⁶. In zijn op 15 september 1900 gedateerde bijdrage *Notice historique sur l'Eglise de St-Gangulphe à Saint-Trond*, verschenen in het *Bulletin de la Société des Mélaphiles de Hasselt*, geeft hij een fragment van deze kroniek uit, en hij vermeldt daarbij dat het register op dat ogenblik in zijn bezit was⁷.

De kroniek

Steven Lenaerts begint zijn kroniek met een aantekening over het bezoek van één van de twee suffragaanbisschoppen van Luik aan Sint-Truiden en omgeving, waar hij op 1, 2 en 3 mei 1763 het vormsel toediende. Ook drie van de kinderen van Lenaerts: Martinus, Maria Anna en Maria Elisabeth, werden toen gevormd. Van 1763 maakt de auteur een sprong tot 7 mei 1770, met een aantekening over het vormsel van zijn dochter Isabella. Van dan af begint hij de eigenlijke kroniek, waarin hij vooral aandacht heeft voor de gebeurtenissen die rechtstreeks betrekking hebben op zijn beroep. Nauwgezet houdt hij elke aanwinst bij van liturgische boeken, liturgisch vaatwerk, van meubels zoals een lezenaar of een communiebank, van nieuwe ornamenten als kroonluchters, lampen, (kunst)bloemen, antependia, kazuïfels of baldakijnen, en de veranderingen in de opsmuk en de plaatsing van altaren, heiligenbeelden en relikwieën in de kerk.

Wat de inrichting en het kerkmeubilair betreft, leert de kroniek ons dat er in de tweede helft van de achttiende eeuw in de Sint-Truider Sint-Gangulfuskerk vijf altaren opgesteld stonden. Naast het hoofdaltaar dat aan de patroonheilige van de kerk opgedragen was, waren er ook de altaren ter ere van Onze-Lieve-Vrouw en van de heilige Anna – die in het Onze-Lieve-Vrouwkoor stonden – en de altaren van de heilige Quirinus en van de heilige Engelbewaarder, die in het

---

19 maart 1793 werd Johannes van der Bruggen, luitenant in dienst van de keizer, en woonachtig tot Gent, naast de biechtstoel in het Onze-Lieve-Vrouwkoor begraven. Een overzicht van grafstenen in de Sint-Gangulfuskerk is te vinden in L. DE HERCKENRODE, *Collection de tombes, épitaphes et blasons recueillis dans les églises et couvents de la Hesbaye*, Gent, 1845, p. 5-24; en in de bijdrage van J. RUTTEN, *Grafmonumenten, in 300 jaar relieken Sint-Gangulfus*, Sint-Truiden, 2000, p. 13-29.

⁶ De klappers van de hand van Straven zijn voor veel oude parochieregisters nog steeds de enige toegangen. Zij kunnen geraadpleegd worden in het Rijksarchief in Hasselt. In het Rijksarchief wordt ook een belangrijke verzameling genealogische aantekeningen van Straven bewaard. Zijn voornaamste werk voor de geschiedschrijving van Sint-Truiden is zijn in zes delen verschenen *Inventaire analytique et chronologique des archives de la ville de Saint-Trond*, Sint-Truiden, 1886-1895.

⁷ F. STRAVEN, *Notice historique sur l'Eglise de St-Gangulphe à St-Trond*, in *Bulletin de la Société des Mélaphiles de Hasselt*, 1900, 36, p. 65-102. Het uitgegeven fragment betreft het relaas over de feestelijkheden op 16 mei 1773, dat in het artikel van Straven overigens verkeerdelijk in 1770 gedateerd werd (bladzijden 11-16 van het handschrift). Het manuscript van dit artikel van Straven wordt bewaard in het Rijksarchief in Hasselt, als nr. 321 van het *Fonds Straven*.

Engelbewaarderkoor stonden. Dit laatste altaar werd mede onderhouden door de leden van het broederschap van de heilige Engelbewaarder. De devotie voor Sint-Quirinus kwam niet alleen tot uiting in het feit dat er een altaar aan hem toegewijd was. Er bestond in de Sint-Gangulfuskerk ook een bijzondere Quirinusdevotie. Meer dan dat hij in 1774 *het kuisje* maakte, waarin het Sint-Quirinuswater bewaard werd, vermeldt de kronieker over deze devotie echter niet⁸.

Van al de heiligenbeelden die in de kroniek ter sprake komen, behoren er verschillende nu nog tot het patrimonium van de kerk. Dat is het geval voor het reliekbeeld van Sint-Gangulfus, voor een beeld van de gekruisigde Christus, en voor de beelden van de heilige Engelbewaarder, van Onze-Lieve-Vrouw, van de heilige Anna, van de heilige Quirinus en van de heilige Agatha. Beelden waarvan de kroniek het bestaan onthult, maar die nu geen deel meer uitmaken van de kerk-schat van Sint-Gangulfus, zijn die van Sint-Nicolaas, van Sint-Lambertus, van de heilige Nood Gods, van Sint-Sebastiaan, van het heilig Graf en van Sint-Appolonia. Het beeld van Sint-Trudo dat nu het interieur van de Sint-Gangulfuskerk siert, is een recente adaptatie van een wellicht zeventiende-eeuws heiligenbeeld, en is wellicht een ander beeld dan hetgeen de kroniekschrijver vermeldt.

De Sint-Gangulfuskerk verwierf veel ornamenten en liturgische gewaden, en veel daarvan werden geregeld vervangen. Het is bijvoorbeeld opmerkelijk hoeveel antependia – in de regel stoffen voorhangsels, die ingeraamd voor de altaren geplaatst werden – er verworven werden. In de kroniek is sprake van 18 nieuwe antependia, en van één hermaakt stuk. In 1770 werden drie antependia gemaakt voor respectievelijk het hoogaltaar en voor de altaren van de heilige Engelbewaarder en van Onze-Lieve-Vrouw. In 1771 werd het *auden besten antependium van den hooghen outaer* vermeld tot een antependium voor het Sint-Quirinusaltaar. Op 10 maart 1772 werden twee antependia van *audt root en wit gebloemt sattijn* vervaardigd voor het Onze-Lieve-Vrouwaltaar en voor het altaar van Sint-Quirinus, en in hetzelfde jaar werd op 11 april een in hout uitgewerkt antependium, dat eerder in de kerk van Rummen gediend had, en dat door de pastoor aldaar aan de parochiekerk van Sint-Gangulfus geschonken was, aangepast zodat het voor het hoogaltaar gebruikt kon worden. Op 1 november 1772 werd voorts nog *eenen swarten antependium* in gebruik genomen. Op 11 mei 1776 werd nog een antependium voor het hoogaltaar gemaakt, op 6 november één voor het altaar van de heilige Engelbewaarder, en op 28 november 1776 schonk een weldoener *eenen witten gebloemden antependium* voor het Onze-Lieve-Vrouwaltaar. Op 25 maart 1778 werden vier nieuwe antependia afgeleverd, voor elk van de vier kleine altaren één. Deze vier stukken waren door Anna Catharina Haijen *en noch meer ionghe dochters* gemaakt uit *een groen gebloemt kleedt met eenen rooden spiegel in het midden*. Om het nodige materiaal te betalen *sonder last van die kercke*, was Anna Catharina Haijen *alle sondaegen met een beurs gaen een aelmoese vraghen*. In 1780 werd van het stof waaruit in 1770 een troon

⁸ In Gerdingen bij Bree bestond eertijds ook een bijzondere devotie voor Sint-Quirinus. Oorspronkelijk wisten bedevaarders zich in een bronputje bij de kerk. Later werd dit gebruik vervangen door de uitdeling van gewijd water ter ere van de heilige. Hij werd er vereerd tegen jicht en reuma. In de Sint-Cunibertuskerk in Wahlwiller (Nederland) kunnen bedevaarders uit een kruik water ter ere van Sint-Quirinus tappen. Van elders is de devotionele praktijk bekend die er in bestaat op de feestdag van Sint-Quirinus de reliekhouder met zijn relikwie korte tijd in het water te houden, om daarna met dat water de gelovigen te zegenen. Zie S. VAN DER LINDEN, *De heiligen. Levens – kalenders – attributen – patronaten – iconografie*, Amsterdam, 2002, p. 744; G. TRUYERS, R. RUTTEN, *Dagkalender van alle heiligen*.

voor een heiligenbeeld gemaakt was, een antependium gemaakt. Op 11 maart 1786 betaalde de koster tien gulden aan Ioannes Iacobus Petit, die een nieuw antependium voor het altaar van de heilige Engelbewaarder geschilderd had. De koster hoefde hiervoor geen beroep te doen op de kas van de kerkfabriek, aangezien *verscheijde menschen* hem *een caritaet* gegeven hadden om het kunstwerk te betalen. Amper 13 dagen later, op 24 maart, leverde kleermaker Leonard Koolzaet (Coolsaet) nog een antependium voor het hoogaltaar, hetgeen – zo meldt de kronieker – ook een schenking was. Tenslotte werd in 1807 nog *eenen groen geblonden antependium* aangeschaft.

Ook nieuwe of hermaakte kazuifels waren populair. In de periode van 1771 tot 1777 werden zes nieuwe kazuifels verworven. In 1771 noteerde de koster de aanwinst van *eenen gruenen kaseijfel met een blauw gheblompt kruijs*; in 1774 *eenen witten en root kaseijfel en eenen swarten kaseijfel met een root kruijs* van de hand van Leonard Koolsaet; in 1777 leverde dezelfde kleermaker twee nieuwe kazuifels: *eenen witten geblonden ende eenen damasten blauwe met een roodt cruijs, welcken blauwen damasten is gemackt van eenen mantel van Onse L. Vrouw*, en hermaakte Steven Lenaerts zelf een oude zwarte koorkap tot *eenen swarten kaseijfel met een wit cruijs*. Vervolgens duurde het 30 jaar voordat de koster in 1807 nog eens de aanwinst van een rode en een zwarte kazuifel kon inschrijven. In 1821 tenslotte maakte Antoon Lenaerts nog drie nieuwe kazuifels, waarvoor hij het materiaal betaalde met geld uit de offerblok.

Een ander voorbeeld van kerktextiel waarvoor Steven Lenaerts veel aandacht had, zijn de klederen die geschonken werden om de heiligenbeelden te kleden. In 1770 bijvoorbeeld vermeldt hij dat een nieuwe mantel en een blauwe damasten tabbaart gemaakt werden voor het beeld van Onze-Lieve-Vrouw, en dat het Onze-Lieve-Vrouwbeeld ermee getooid werd toen het rondgedragen werd in een processie. Nog in hetzelfde jaar, in de meimaand, werd het beeld getooid in *een seer schoon nieuw kleedt van wit seijde laeken met gouwde en colleure blommen in ghewerckt, ende eenen seer schoonen rooden mantel met gouwden en colleure blommen ende een welghemackte bourgoinnie oft iuweel ende soo voorts alles na advenant*. Gedurende een jaar hadden de jonge dochters van de parochie voor deze opsmuk gecollecteerd, en uiteindelijk was het geheel in het Hollandse Haarlem gekocht door een uit Vlissingen afkomstige parochiaan. De nieuwe kleren gaven het beeld blijkbaar dadelijk meer aanzien, want de koster kon melden dat *een groot ghetal van menschen, soo rijcke als ghemeijne, sijn in onse kercke ende in de processie gekomen om het selve te besightigen*. Ook in latere jaren, onder meer in 1773, in 1785, in 1791, in 1793 en in 1795 offerden verschillende gelovigen nog nieuwe klederen voor het Mariabeeld, voor het heilig Graf, en voor het beeld van Sint-Quirinus.

Regelmatig mochten de koster en de parochianen zich verheugen in de aanwinst van kleine ornamenten die vooral dienden om de kerk op te fleuren en die dikwijls het resultaat waren van een nu bijna verdwenen combinatie van huisvlijt en volkse devotie. Voorbeelden daarvan zijn de stoffen of natuurlijke bloementuiltjes (*meijkens*) en de – al dan niet verzilverde of vergulde, of van relikwieën voorzien – piramides waarmee altaren of vensterbanken versierd konden worden.

Aanduidingen over liturgisch vaatwerk zijn vrij zeldzaam. In 1796 werd een tinnen kelk aangeschaft. In 1824 schonk advocaat Vanderberck de kerk een doos in schildpad, en in hetzelfde jaar werd de ciborie hersteld en werd een zilveren doos gekocht om de geconsacreerde hostie in te bewaren.

Niet alleen echter het textiel en de decoratie werden geregeld aangevuld of vervangen. Ook delen van het meubilair werden soms vervangen. Begin maart

1770 bijvoorbeeld, werd het hoogaltaar vervangen door een altaar dat uit de abdijkerk afkomstig was. In hetzelfde jaar werd ook het tabernakel vernieuwd, werd het orgel hersteld, en werden er twee nieuwe lezeraars geplaatst op het hoogaltaar en op het altaar van Onze-Lieve-Vrouw. 1771 was ook een jaar waarin belangrijke werken aan het meubilair uitgevoerd werden: het oude altaar van de heilige Anna werd afgebroken en vervangen door een ander, dat ook uit de abdijkerk afkomstig was, de grote kerkdeur werd hermaakt met hout dat daarvoor geschonken was door de abdis van Nonnemielen, en er werd een nieuwe communiebank, afkomstig van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, opgesteld. In 1775 kreeg de Sint-Gangulfuskerk van de plebaan van de Onze-Lieve-Vrouwekerk een *capelleken*, waar het beeld van de heilige Anna in geplaatst werd. In 1778 kocht de kerkfabriek voor 100 gulden het oude orgel uit de Minderbroederskerk. De installatie van het nieuwe orgel was meteen ook een gelegenheid om, met materiële hulp van de abt, het oksaal grondig te hermaken. Op Paasavond, 18 april 1778, werd het orgel ingespeeld. In 1779 werden de altaren van Onze-Lieve-Vrouw en van Sint-Quirinus gemarmerd. Het laatste altaar kreeg dat jaar ook een nieuwe altaarsteen. Het altaar van Sint-Anna werd in 1780 gemarmerd en in 1819 werd de marmering van alle vier de *kleine* altaren vernieuwd.

De devotie van de parochianen voor met name Onze-Lieve-Vrouw was zo groot dat bijzondere klederen alleen in hun ogen niet volstonden om aan te geven hoeveel de Heilige Maagd – of haar beeld? – voor hen betekende. In 1772 werd in Brussel een vergulde *troon* gekocht, waarvoor Anna Catharina Haijen en Matthijs Piet (Piette) sinds 1770 collecteerden. Het succes van de collecte werd – aldus de koster – in niet geringe mate gunstig beïnvloed doordat hijzelf en de priester Buijtenaken toegezegd hadden om jaarlijks voor het zielenheil van allen die aan de collecte bijdroegen een plechtige mis te zullen zingen. Met een *troon* wordt hier een soort open tentoonstellingskast bedoeld, die rijkelijk versierd was en waarin een heiligenbeeld in de processie megedragen werd, of waarin het ook in de kerk opgesteld kon worden. De processie waarin deze troon voor het eerst omgedragen werd, kon zich – zo meldt de kronieker – in een meer dan gemiddelde belangstelling verheugen. Er waren zoveel mensen op de been, *dat men nauwelijcx kunnende lanckx die straeten passeren om Onse Liewe Vrouwe met die processie te sien*.

Een andere opmerkelijke aanwinst is een ivoren Christusbeeld, dat in 1784 door Franciscus Molinet op een zwart kruis werd vastgemaakt.

Hoewel de nieuwe vergulde troon in 1772 al veel betekende voor de luister van de Sint-Gangulfuskerk, dan viel er in 1773 toch nog groter nieuws te melden. Op 6 februari van dat jaar arriveerde in Zoutleeuw kanunnik De Koster van het klooster van de reguliere kanunniken van Sint-Augustinus aldaar. Hij had van zijn bedevaart naar Rome ten behoeve van de Sint-Gangulfuskerk een relikwie van de heilige Quirinus, met een door paus Clemens XIV ondertekende akte van authenticiteit, meegebracht. 's-Anderendaags bracht De Koster de relikwie naar de kerkmeester van Sint-Gangulfus, die ze op zijn beurt aan pastoor Sneeuwaerts van Melveren ter hand stelde. Sneeuwaerts was immers ook deken van het dekenaat Sint-Truiden en hem verzocht de kerkmeester de relikwie mee naar Luik te nemen en daar aan de bisschop de permissie te vragen om haar in de Sint-Gangulfuskerk te vereren. Nadat die toelating al op 17 februari bekomen was, duurde het nog tot 16 mei voordat de relikwie in een plechtige processie van de abdijkerk naar de Sint-Gangulfuskerk werd ingehaald. Op de bladzijden 11 tot en met 16 van zijn kroniek geeft Lenaerts met veel enthousiasme een omstandig verslag van de voorbereiding van de festiviteiten en van de processie zelf. In Brussel

werden klederen gehuurd voor de deelnemers aan de processie – die overigens ieder zelf hun klederen betaalden – en bij de commandeur van Bernissem werden muzikanten en een met zes paarden bespannen koets ontleend om de processie meer luister bij te zetten. Zelden heeft de Sint-Gangulfusparochie zo een feestdag meegemaakt: *het was qualijck mogelijk om te gaen oft staen door die meenighte van menschen van buijten en binnen, want op den Merck en inde straten en was men niet bequaem om door het volck te sien, en allen die hujsen op den Merck en straeten en was geen venster bij naer oft het was vol hoofden om te sien*, zo schrijft de euforische koster. Wellicht werd de relikwie daarna op het Sint-Quirinusaltaar geplaatst, dat overigens op 10 mei volledig vernieuwd was.

Ingrepen in het kerkgebouw zelf zijn eerder zeldzaam. In 1779 werd het plaveisel in de Onze-Lieve-Vrouwbeuk en in de zijkoren vernieuwd, en in 1781 werd in de sacristie een venster gemaakt. In 1782 werd het welfsel in de middenbeuk en in het klokkenhuis vernieuwd met latten en hout die de kerk van de abt gekregen had, en werden er werken uitgevoerd aan de kerkvensters. In 1783 werd het plaveisel in de middenbeuk vernieuwd, en werden de grafstenen in de zijbeuken weer *gelijk* gelegd. In 1784 werden het plaasterwerk, het gewelf en de vensters in het hoogkoor vernieuwd. De sacristie werd in 1787 geplaveid. In 1804 werd de oude sacristie afgebroken en werd er een nieuwe gebouwd met de stenen van de oude kerkhofmuur, en werd de kerk gewit. In 1824 moest de kerk opnieuw gewit worden.

Bij bijna elke aanwinst vermeldt de auteur of het voorwerp in kwestie aan de kerk geschonken (*vereert*) was, of dat het door de kerkmeester op rekening van de kerkfabriek aangekocht was, of dat het betaald was met de opbrengst van een specifieke collecte. Daarbij valt op dat een groot aantal meubels en ornamenten niet uit de kerkkas betaald werd, maar door allerlei weldoeners aan de kerk werd geschonken. Vermits deze voorwerpen niet uit de kerkkas betaald werden, zullen zij ook niet in de kerkrekeningen voorkomen. Wellicht mag hier uit afgeleid worden dat ook elders kerken voorwerpen verwierven door schenking, en zonder dat die in de kerkrekeningen sporen nalieten. Hoewel zij uiterst belangrijk blijven voor de studie van de geschiedenis van het gebruik van liturgische voorwerpen en kerkmeubilair, leert het voorbeeld van Sint-Gangulfus toch dat kerkrekeningen geen volledig beeld geven van de aanwinsten, en dat de gebruiker ervan steeds in het oog moet houden dat in de rekeningen enkel die voorwerpen terug te vinden zijn die met geld van de kerkfabriek aangekocht zijn.

Over de bestuurlijke of militaire geschiedenis leert de kroniek van Steven en Antoon Lenaerts ons weinig. Het enige dat hij op dit vlak vermeldt is de verplichte sluiting van de parochiekerken door de Franse overheid in 1797 en de heropening van de kerk in 1802 of 1803. De sluiting van de kerken van kloosters en abdijen bood de beheerders van de parochiekerken blijkbaar de mogelijkheid om uit die kerken afgevoerde ornamenten over te nemen. Zo werden in 1803 tien vergulde piramides afkomstig van het klooster van Jeruzalem aangekocht. In 1805 werd de relikwie van de heilige Agatha, die voorheen in het klooster op de Steenaartberg vereerd werd, plechtig in de Sint-Gangulfuskerk opgesteld, en in 1806 kregen een aantal niet met naam genoemde relikwieën uit de voormalige abdijkerk een plaats boven de deur van de sacristie in het Onze-Lieve-Vrouwkoor.

Aantekeningen over het overlijden van paus Pius VII en de verkiezing van Leo XII in 1823, aangebracht na een aantekening over het witten van de kerk in 1824, sluiten de kroniek af.

De uitgave

In de uitgave van de kroniek worden de woorden van de kroniekers letterlijk weergegeven. Hier en daar werden, met het oog op het vergroten van de leesbaarheid van de tekst, leestekens toegevoegd. Namen van personen en van heiligen zijn met hoofdletters geschreven. Onzekere lezingen zijn tussen vierkante haakjes [] geplaatst en eventuele commentaar staat tussen ronde haakjes (). Waar de tekst tengevolge van de gaten in het handschrift weggevallen is, of waar hij doordat hij met tape overplakt werd, onleesbaar geworden is, worden drie punten ... geplaatst.

Tekstuitgave

p. 2

In het jaer 1763 is het generael vormsel van dese stadt ende omliggende plaetsen in de kerke van het abdeije gegeven door den bisschop en suffragant⁹ te weten den eersten dagh van de maent mej Onse Lieve Vrouwe parochie, den 2 dito de omliggende plaetsen, den 3 dito St. Gangelof en St. Marten etc.

Mijne kinders als doen oock gevormt:

Martinus Lenaerts, den vormpeter Matthias ...

Maria Anna Lenaerts, de vormmeter M. Cath. ...

Maria Elisabeth Lenaerts, de vormmeter M. Elis...

Den auderdom van mijne kinders :

Martinus Lenaerts geboren den 3 april en gedoopt den 4 dito 1760 – peter Arnoldus Vandergeeten, meter ...

Maria Anna geboren den 26 mej en gedoopt den 27dito anno 1762 – peter Ioannes Van de Cruijs, meter Anna P...

Maria Elisabeth Lenaerts geboren en gedoopt ... anno 1765 – peter Godgaf Lenaerts, meter ElisabethV...

Isabella Lenaerts geboren den 17 februarius, gedoopt den 18 dito 1769 – peter Petrus Swartebrocx, meter Isabella Van den Cruijs.

Anno 1770 den 7 mej ghevormt Isabella Lenaerts, de vormmeter Maria Anna Fobelet, weduwe van mijnen voorseter¹⁰ Hendrik U. Helffort, als doen bisschop met die occasie gevormpt heeft ... die kercke Brusthem ende Melveren, als ...

---

⁹ Een suffragaanbisschop is een hulpbisschop, die de eigenlijke bisschop bij het vervullen van zijn pastoraal werk bijstond en hem in feite bij veel gelegenheden gewoon verving. In mei 1763 had het bisdom Luik strikt genomen geen bisschop. Na het overlijden van bisschop Jan Theodoor van Beieren (1744-1763) op 27 januari 1763 werd Charles d'Oultremont (1764-1771) op 20 april 1763 tot zijn opvolger gekozen. Ten gevolge van klachten tegen zijn verkiezing vanwege de verliezende kandidaat, Clemens van Saksen, zoon van de koning van Polen, bij de paus, duurde het tot 8 april 1764 voordat hij officieel bezit nam van de bisschopsstoel. Charles d'Oultremont was sinds 1733 kanunnik van het kathedraalkapittel, maar hij werd pas op 24 april 1764 tot priester, en vervolgens op 10 juni 1764 tot bisschop gewijd.

In 1763 waren er twee kanunnikken van het Luikse kathedraalkapittel die ook de bisschopswijding gekregen hadden en de titel van een titulair bisdom voerden. Kanunnik Pierre-Louis de Jacquet was titulair bisschop van Hippo. Hij overleed op 11 oktober 1763. Sinds 21 december 1762 was ook Charles-Antoine de Grady door Jan Theodoor van Beieren tot suffragaan aangesteld, waarop de Jacquet hem de bisschopswijding had toegediend. De Grady was titulair bisschop van het bisdom Philadelphia. Hij overleed op 9 juli 1767. Zie J. DARIS, *Histoire du diocèse et de la principauté de Liège (1724-1852)*, Luik, 1868, p. 205-209 ; en X. VAN DEN STEEN DE JEHAY, *La cathédrale de Saint Lambert à Liège et son chapitre de tréfonciers*, Luik, 1880, p. 490.

¹⁰ Voorganger.

sijn geweyjt gheworden als oock de kercke ... de p. Begaerden tot Sepperen en Rummen ... Koosen ende soo vorts door het gheheel lant.

p. 3

Item heeft den voorschreven kerckmeester¹¹ meegekocht eenen nieuwen procescioneel¹².

Item eenen troon¹³ van wit gebloemt sattijn gemaect.

(Toegevoegd:) *Desen troen is verandert in eene antipendium 1780.*

Item drij nieuwe kroonen¹⁴ gemackt om in de kerck te hanghen met rute kerssen.

Item de nieuwe lampe gekocht aen meester Ian Gens, cooperslager, welcke lampe is het proeffstück geweest van den voors. meester.

Item heeft ons den voorschreven Ian Gens gemackt van doege blecke vlaeckers¹⁵, welcke den kerckmeester verguldt en blauw geverft heeft.

Item heeft den heer Claessens oock doen ... de kercke thien haute vlaeckers, alles om te gebruijcken voor het gebedt van veertigh uren¹⁶.

Item heeft den voorschreven kerckmeester ... grooten Christus met de beelden die aen de kercke staet.

Item de beelden van St. Gangeloff en St. Nicolaus [ver]nieft en gestelt tegen de bovenste pilaeren.

Item den hoogen autaar door de gemeijntenare uijt die abdeije kerck den welcken aen ons ... is geweest van den hoogw. heer prelaet ... van Herck¹⁷ in de maent van december 1769, ende ick als custer enden kerckmeester ... wij den auden autaar afgebroken en desen hoogen autaar is in staet geweest den 4 meert als dat onsen heer pastoor Nicolaus Vaesoens dese mael heeft de hooghmissie daeraen gedaen op den ... meert soo voors., wesende den eersten sondagh [in] den vasten.

(Toegevoegd:) *In het jaer ... afgebroken in ...*

¹¹ Vanouds kozen de inwoners van de Sint-Gangulfusparochie jaarlijks, op de feestdag van hun patroonheilige, twee kerkmeesters. Aan hen werd gedurende een jaar het beheer van de kerkfinanciën toevertrouwd. Concreet betekende dat dat zij de pachten en de renten en de andere inkomsten waarop de kerkfabriek recht had, inden en dat zij anderzijds alle uitgaven verrichtten die aan de materiële organisatie van de eredienst te pas kwamen. In dit geval bijvoorbeeld wordt verhaald dat de kerkmeester een nieuw liturgisch boek aanschafte. De functie van de kerkmeesters van destijds is goed vergelijkbaar met die van de tegenwoordige kerkraden. Na afloop van hun ambtstermijn gaven de kerkmeesters aan de pastoor en aan de parochianen rekenschap over het beheer van de kerkfinanciën, en stortten zij het eventueel saldo in de kerkkas. Vanaf het begin van de achttiende eeuw was er in Sint-Gangulfus nog maar één kerkmeester, die bovendien – aldus Straven – levenslang in functie bleef. In de Sint-Gangulfusparochie was ook een zogenaamde *syndicus*, of *momber* – soms ook *deken* genoemd – bij het beheer van de kerkelijke financiën betrokken. Hij werd evenals de kerkmeester door de parochianen gekozen, en bleef levenslang in functie. Zie F. STRAVEN, *Notice historique sur l'Eglise de St-Gangulphe à St-Trond*, in *Bulletin de la Société des Mélaphiles de Hasselt*, 1900, 36, p. 70.

¹² Een liturgisch boek met gezangen en gebeden voor processies.

¹³ Een met textiel afgewerkte houten of metalen constructie waarin een beeld op een draagbaar gezet wordt als het in een processie meegedragen wordt. Ook in de kerk kunnen heiligenbeelden in een *troon* getoond worden.

¹⁴ *Kroon* is hier gebruikt in de betekenis van kroonluchter.

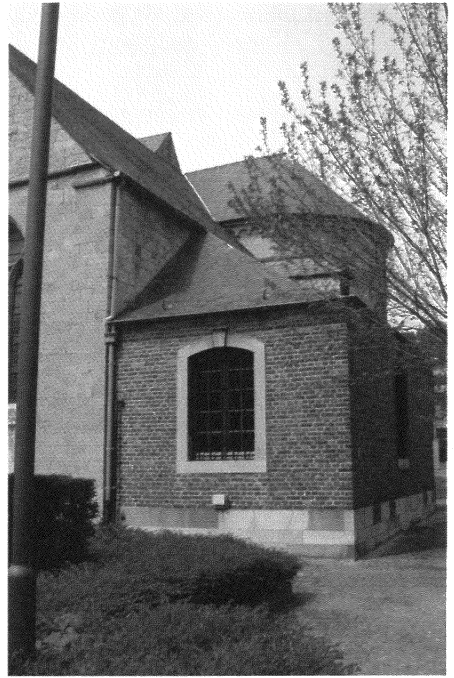
¹⁵ Van het middelnederlandse *vlackeren*, dat flakkeren of schitteren betekent. Hier worden wellicht (nagemaakte) blikken of houten (volgende regel) kandelaars of kaarsen bedoeld.

¹⁶ Het veertigurengebed is een devotie die er in bestaat dat een geconsacreerde hostie, het Heilig Sacrament, gedurende veertig uren ter aanbidding wordt uitgesteld. Die veertig uren verwijzen naar het aantal uren dat verliep tussen de kruisdood van Jezus op Goede Vrijdag en zijn verrijzenis op paasmorgen.

¹⁷ Jozef van Herck was abt van de Sint-Truider benediktijnerabdij van 1751 tot 1780.

Sint-Gangulfuskerk

Zicht op de sacristie uit 1804

Borstbeeld met relikwie van Sint-Gangulfus

Beeld van Sint-Agtha. De Agatharelikwie werd in 1805 verworven

p. 4

Item een paer vergulde spiegels met een paer kleijne swarte [c]rikels meijkens¹⁸ met witte fijn porcelejne potten, ons vereert¹⁹ den sindicus²⁰ den autborgemeester van Herijs.

... door desen voors. kerckmeester eenen nieuwen troon gemackt van rode zeije. Item eenen nieuwen balkong²¹ gemackt om met het hooghwerdig in de processie te gaen.

Item drij nieuwen antependia²² gemackt voordien hoge autaar voor H. engel bewaerder²³ en voor Ons L. Vrouw.

Item heeft het broederschap eene nieuwe choorkap²⁴ ... van het selve stof, het welck alles voorschreven is gebruijckt de eerste mael op den feestdagh van St. [Gangelof].

... geweest den eerw. d. heer ... Ons L. Vrouwkerck om het selve te maecken en in staet te hebben want hij heeft ... de moeten gedaen om het gelt tot hem te nemen, naer Luijck gereden met den heer Claessens onsene momber, en hebben het stof daer gaen koopen ende de eerw. heer plebaen²⁵ dese voors. ornamenten en nief laeten maecken, waer aen den eerwd. heer heeft ... caritaet²⁶ gegeven, met een woordt hij soo besigh is geweest al oft het voor sijne eijgen kercke hadde geweest.

Item voor Onse Lieve Vrouw gemaect eenen mantel en blauw damasten tabbaert ende is oock dat selve iaer inde processie de eerste mael omgedragen door ...

Item eenen nieuwen hauten lessenaer gemaect voor het ...

p. 5

Item hebbe ick en den kerckmeester vernieft de roode choorcap en nieuwe spiegels ingeset.

Item heeft den kerckmeester gemaect twee nieuwe cleijn lessenaeren, een op den autaar van Ons L. Vrouw en een op den autaar van den H. engel.

Item in het voorschreven iaer 1770 op den 11 dach van mej is oock ghemaect gheweest een seer schoon nieuw kleedt van wit seijde laeken met gouwde en colleure blommen in ghewerckt, ende eenen seer schoonen rooden mantel met gouwden en colleure blommen ende een welghemackte bourginnie oft iuweel

¹⁸ Een *meij* is een boeket bloemen. In deze tekst worden zowel schenkingen van echte bloemen als van kunstbloemen in stof vermeld.

¹⁹ De auteur gebruikt het woord *vereren* in de betekenis van *schenken*.

²⁰ In de Sint-Gangulfusparochie was naast de pastoor en de gekozen kerkfabrieksmeester ook een *syndicus*, in de regel een prominente inwoner van de parochie, bij het materieel beheer van de kerk betrokken.

²¹ Bedoeld wordt een baldakijn: een door draagstukken opgehouden stoffen overkapping die in de processie boven het Heilig Sacrament gedragen wordt.

²² Een *antependium* is een stuk stof dat de voorzijde van een altaar bedekt. Antependia kunnen, zoals de liturgische gewaden, gebruikt worden in de liturgische kleur van de tijd van het jaar. Er komen ook gebeeldhouwde of geschilderde houten of metalen antependia voor.

²³ De *Engelbewaarder* is een persoonlijke beschermengel. In de kerkelijke vroomheid is vooral in de 16de en 17de eeuw het geloof gegroeid dat God aan iedere gelovige of aan iedere mens een bijzondere engelbewaarder heeft geschonken. Paus Clemens X stelde in 1670 voor de hele kerk het feest van de Engelbewaarder in. In de Sint-Gangulfusparochie bestond een broederschap van de Heilige Engelbewaarder, dat in de kerk het aan hem toegewijde altaar onderhield, en waarvan de leden voorts vooral de liefdadigheid beoefenden.

²⁴ Een koorkap is een liturgisch gewaad in de vorm van een mantel. Zij wordt aan de voorkant met een gesp gesloten. De koorkap wordt gedragen bij bijzondere plechtigheden, zoals bij een processie.

²⁵ De plebaan van de Onze-Lieve-Vrouwkerk was de pastoor van de Onze-Lieve-Vrouwparochie.

²⁶ In deze kroniek wordt dit woord gebruikt in de zin van een *vrome schenking* of van een georganiseerde collecte.

ende soo voorts alles na advenant, het welck altemael is ghemackt voor Onse Liewe Vrouwe, waerdoor een groot ghetal van menschen, soo rijcke als ghemeyne, sijn in onse kercke ende in de processie gekomen om het selve te besichtigen om dieswille dat het soo meenighe iaer heel slecht was gheweest in ons kerck. Dese voorscreve ornamenten sijn ghekocht gheweest in Hairlem door den heer Frans die ghebortigh was in Vlessinghen²⁷, den welcken in dese parochie woonende in het huijs van Alexander Menten over den ionghen raem, welcke voors. heer Frans sijn huijsvrouw de eerste sondaresse is gheweest om eene collecte oft caritate in te stellen om sulckx te maecten voor Onse L. Vrouwe, het welck de ionghe dochters van dese parochie hebben aengenomen om weekelyckx te gheven twee oorden ieder ionghe dochter ende soo voorts meer ander lieden om den iever van de dochters te volbrengen ende het welck altemael bemachtigh is gheweest op een iaer, het welck aldereerst heeft begonst Anna Cath. Haijen ende haer suster Margarita, welke dochters hebben het meest ghedaen en voleijnt. Maria sal het hun loonen.

p. 6

1770

Item op den 10 mej vereert een paer nieuwe roose meijkens.

Item hebbe ick en den kerckmeester de schilderijen in het midden van die kerck ghesuyvert.

(Toegevoegd:) *Nu verandert.*

Item in de maent van augustus is oock volmact het nieuwe tabernakel²⁸ op den hooghen autaar.

Item hebbe ick Steven Lenaerts en den kerckmeester Ioan Iacobus Petit ghesuyvert en gherepareert het orgel (tussengevoegd:) *verandert* op het oorsael²⁹ ende alle de pijpen ganckbaer ghemackt en het oorsael verandert met den orgel van voor in het midden te brengen met een blinde orgel van voor ghestelt.

Item eenen uijtghesneden voet ghemackt om een groot Crucifix op te setten.

1771

Item in het iaer 1771 heeft den voors. heer Crist. Claes oft Claessens ende den voors. kerckmeester voor den custer ghemackt een nieuw reuckel (koorkleed), het welck ghekost heeft seshien guldens en 15 stuivers, sonder die kanten die waeren veereert gheweest.

Item heeft den voors. kerckmeester ghemackt dry nieuwe vergulde canons³⁰.

Item den autaar van die H. Moeder Anna afgebroken en desen teghenwordighen in de plaets ghestelt, te weeten het grootste deel van den autaar is mede ghekomen gheweest met den hoogen autaar, (toegevoegd:) *maer 1775 wederom verandert.*

Item gemackt ses haute gheel kerssen op den hooghen autaar.

²⁷ Vlissingen (Zeeland).

²⁸ Het tabernakel is het – in de regel met graveer- of oplegwerk versierde en op het altaar geplaatste – kastje waarin de geconsacreerde hosties bewaard worden. Ook alleenstaande tabernakels komen voor, soms in de vorm van een sacramentstoren.

²⁹ Bedoeld wordt het oksaal of doksaal: de galerij achter in de kerk waarop het orgel staat.

³⁰ De canonborden zijn drie – meestal kartonnen – borden, die tijdens de mis op het altaar stonden. De priester kon er tijdens het opdragen van de mis de gebeden van aflezen die o.a. tijdens de offerande en de canon – het grote dankgebed – gebeden worden. De celebrant houdt dan de handen naar boven gericht, en kan dus moeilijk in het missaal bladeren. Vandaar dat deze gebeden apart op canonborden gedrukt werden.

p. 7

Item ghemackt vier nieuwe oversilverde³¹ piramide³² met verscheijde reliquien inghestelt, welke reliquien hebben ghestaen in twee aude piramieden met koper vergulde cruijskens en met koper vergulde knoppen van onder en boven.

Item eenen antipendium met drij passeen (altaardoeken) ghemackt van den auden besten antipendium van den hooghen autae nu ghemackt sijnde voor den autae van den H. Quirinus.

(Toegevoegd:) *nu wederom verandert.*

Item die groote kerckporte nieuw ghemackt op den 11 meert des iaers voorscreven waertoe den kerckmeester het grootsten hautd ghekregghen heeft van mevrouwe van Munstermielen (Nonnemielen - Metsteren).

Item eenen gruenen kaseijfel³³ ghemackt met een blauw gheblompt kruijs.

Item den 6 december heeft meester Ian Gens ghemackt een nieuwe schelle ende een gherepareert.

Item den 27 december is ghemackt de communiebank³⁴, gekomen sijnde uijt Onse Lieuwe Vrouwe kercke.

1772

Gemackt den 10 meert twee antipendiums van audt root en wit gebloemt sattijn, eenen voor den autae van Onse L. Vrouwe en eenen aen den autae van den heiligen Quirinus.

Item eenen rooden damasten pulpetum³⁵ met gaude kant om voor op den kleynen lessenaer te leggen onder den misboek.

Item twee paer nieuwe groote meijen en twee paer kleijne voor Onse Lieuwe Vrouw.

p. 8

In het voorschreven iaer 1772 den 11 april is ghemackt geweest te weeten vernieft eenen hauten uijtgesteken antipendium voor den hooghen autae den welcken gestaen heeft in die aude kercke van Rummen, is door den pastoor aen onse kercke van St. Gangelof veereert geweest.

In het iaer 17hondert seventigh den 24 iunius op Sint Ian Baptistdagh heeft den eerweerdighen heer Dionisius Buytenaken ingestelt eene caritaet om weeckelijx te geven volgens ieder sijne macht van te geven eenen halven stuijver, het welck Anna Catharina Haijen ende Matthijs Piet ionghman met den voorschreven heer hebben aengenomen om alle sondagen met een beurse te gaen vragen overal eene caritaet voor Onse Lieuwe Vrouwe om te macken eenen vergulden throon, het welck die menschen behaegelijck was, hebbende alsoo gecontinueert om een halven stuijver te geven als dat den throon op drij en twintigh maenden bemachtigh is geweest met die kasse om hem in te sluijten soo dat den throon is afgehaelt geweest door den eerwerdigen heer Buytenaken en Ian Iacobus Petit als kerckmeester ende Peeter Luckx, mulder tot Metsteren ende cosijn van den eerwerdighen heer, soo heeft Peeter Luckx sijne peert ende die karre van den heer Van den Velde genomen ende sijn alsoo naer Brusselt gereden op den 4 mej ende den 6

³¹ Verzilverde.

³² Bedoeld worden relikwiehouders in de vorm van een piramide. Deze piramides waren soms van kostbare materialen gemaakt, maar soms ook het resultaat van huisvlijt. Er komen in kerken soms ook piramides voor zonder relikwieën, die louter als versiersel dienden.

³³ De kazuifel is het liturgisch gewaad dat de priester draagt wanneer hij de mis opdraagt.

³⁴ De communiebank is een lage bank die opgesteld stond tussen het koor en het schip van de kerk. Communiegangers knielden op deze bank om de communie te ontvangen.

³⁵ Het *pulpitum* is een lessenaar waarop het lezingenboek voor de viering van de eucharistie ligt. Hier wordt het doek bedoeld dat de lessenaar bedekt.

dito alsoo geluckigh met den gemelden throon gearriveert in het iaer 1772 ende alsoo op den feestdagh van Sint Gangeloff is onse processie de eerste

p. 9

mael den omganck gegaen door die Steenstraet over de Beke door die Sautstraet lancks den Nieuwen Steenwegh met een grootd getal van volck dat men nauwelijckx kunnende lanckx die straeten passeren om Onse Liewe Vrouwe met die processie te sien. Daer en boven heeft den eerw. heer Buijtenaken en ick Steven Lenaerts als custer hebben ons verobligeert van op alle Lieve Vrouwdagen een solemneele³⁶ misse te singhen tot intentie van alle die gene die in die caritate deelachtigh waeren, ende oock voor die gene quamen te sterven tusschen dien teijdt oock eenen solemneelen afleyvigen dinst, het welck seer beweegelijck was voor een ieder ende alsoo naer dat Godt Almachtigh ende sijne gebenedijde moeder Maria onse kercke soo wel bemachtigh hadde, soo isser op den sondagh onder die octave³⁷ van Sint Gangeloff eene solemneele misse gesongen tot dancksegginge van een ieder.

Desen throon is gemackt geweest door sekeren meester Iemmine tot Brusselt, welcken meester beltsneijder audt was achtentaghtigh iaeren. Het was den selven meester die den throon van Onse Liewe Vrouwekerck oock gemackt heeft, waer voor dat hij van onsen throon Sint Gangeloff gehadt heeft agh pistoolen ende mijn heer Dusion vergulder heeft gehadt veerthien pistoolen voor het vergulden: samen 22 pistoolen³⁸.

Item den 18 april 1772 is oock gemackt geweest een nief roodt kleedt met vergulde bloemkens in voor Ons L. Vrouwe.

Den 18 october heeft het broederschap van den heijligen enghel bewaerder gemackt twee nieuwe koper kandelaers.

p. 10

Den 1 november heeft den kerckmeester voorschreven volmackt eenen swarten antependium van witte en swarte verven.

Anno Domini 1773

Den 6^{den} februarij ten elff uren voor middagh is met groote verlangen van Roomen gearriveert tot Sautd Leeuw ten tijde van sijn paus Clemens den XIV³⁹ vergunt aen den eerweerdighen heer De Koster, gebortigh van Sautd Leeuw ende aldaer canoninck scholier⁴⁰ ende onse kercke Sint Gangeloff gedachtigh geweest met het reliquiem van den heijlighen martelaer Quirinus, het welck reliquie den eerw. heer De Koster den dagh daer naer, wesende sondaghs naer Onse Lieve Vrouwe Lichtmis⁴¹ ten elff uren voor middagh met het reliquiem is alhier naer St. Truijden gekomen, ende heeft het in handen gestelt van den kerckmeester Joan Jacobus Petit, den welcken den voorschreven heer De Koster grootelijckx voor hadt ver-

³⁶ *Solemneel* of plechtig.

³⁷ Het octaaf is de periode van acht dagen waarmee de viering van een kerkelijk feest kan worden verlengd. De achtste dag is de octaafdag. In de loop van de middeleeuwen werden bij almaar meer heiligendagen ook de octaven gevierd.

³⁸ *Pistool* is de benaming voor een grote gouden, in Spanje of in Frankrijk geslagen munt: H. ENNO VAN GELDER, *De Nederlandse munten*, Utrecht, 2002, p. 291.

³⁹ Clemens XIV (1705-1774) was paus van 28 mei 1769 tot 22 september 1774.

⁴⁰ De priorij van Scholierendal in Zoutleeuw was een priorij van reguliere kanunniken van Sint-Augustinus. Reguliere kanunniken leefden, in tegenstelling tot de kanunniken van een collegiaal kapittel of van een kathedraalkapittel, in gemeenschap. Zij volgden daarbij de levensregel van Sint-Augustinus. De kanunniken van de priorij van Scholierendal in Zoutleeuw werden ook wel Scholieren genoemd.

⁴¹ De feestdag van Onze-Lieve-Vrouw Lichtmis of van de Tempelgang van Maria valt op 2 februari.

socht om het reliquie te verkrijghen, het welck den eerwerdighen heer met groote ootmoedigheijdt heeft gedaen. Voorders heeft Jacobus Petit het voors. reliquie met de bullen in die handen gestelt van den eerwerdighen heer Sneeuwaerts, pastoor tot Melveren ende landtdeeken des concilien⁴² van Sint Truijden om te bestellen tot Luijck om te approberen ghelijck als hier volght.

Approbatia

Franciscus Carolus⁴³ bij die gratie Godts bisschop ende prinsce van Luijck, prince van het Heijligh Roomsche Rijck, etc. etc.

Alle die dese sullen insien saligheijt in den heere

p. 11

Aengesien door het heijligh concilie van Trenten vastgesteld is dat alle geloovighen aen de reliquien der heijligen eerbiedinge schuldig sijn, ende aen ons ootmoedigh versoght is oft wij souden geweerdigen oorloff te geven om de reliquien, te weten een gedeelte uijt de beenderen van den heijligen Quirinus martelaer, door de heijlighe congregatie der aflaeten en van de heijlighe reliquien doorsogt en goetgekeurt, en van den eerwerdigsten heer Nicolaus Angelus Maria Londini, bisschop van Florentien ons toegesonden, in de parochiale kercke van den heijlighen Gangulphus tot Sint Truijden souden mogen uijtstellen om geeert te worden, daerom tot meerder gloria Godts en der heijlighen reliquien, tot dese eerbiedinge geneijgt sijnde, staen toe desen oorlof, gelijk wij door dit tegenwoordig schrift door onse gewoonelijcke autoriteijt bevestigen.

Gegeven in onse stadt Luijck onder onsen gewoonelijcken zegel, den 17 februario 1773.

Was onderteeckent

H. comes de Rougrave vicarius generalis

Verheffinge des H. Reliquie van den H. martelaer Quirinus

Anno 1773 den 16 meij

In den eersten den hooghen autaer met den choor van boven tot beneden was seer rijckelijck verciert, de geheele kercke rontsom bekleet met root stoffe behangen sijnde met een groot getal van vergulde spiegels ende een vergulde campanie ende seer wel gefondeerde coronica (chronica), den preekstoel verciert met geelen damast, allen die pilaeren behangen met seer schoone en wel uijtgefondeerde ablemata⁴⁴ en thusschen ieder pilaer eenen piterstael⁴⁵ met eenen grooten lauwerier op geset, welcke

p. 12

lauwerier boomen toebehoorden den heer advocaet Hubaer. Boven den grooten boge in het midden van die kercke stont het waepen van sijn pauselijcke heijligheijd Clemens den XIV. Voor het oorsael stont een schoon orloghs waepen⁴⁶ met dit opschrift: Post bellatrium .... Met een wort: de geheele kerck was gelijk als eenen hemel. Voor die groote kerckpote was een arcke (boog) gemackt, verciert met coronica volgens het misterie, op die pompe was een steenrots met eenen springenden fonteijn. Als nu die kercke en allen die effecten bereijt waeren, heeft onsen eerw. heer pastoor Nicolaus Vaesoens den dagh te vooren het H. reliquie naer die abdijkerck gedragen met permissie van den hoogw. heer prelaet

⁴² Het landdekenaat of het concilie van Sint-Truiden was één van de dekenaten van het bisdom Luik zoals dat tijdens het Ancien Régime bestond.

⁴³ François-Charles de Velbruck was bisschop van Luik van 1771 tot 1784.

⁴⁴ Emblemen.

⁴⁵ Piëdestal.

⁴⁶ Wapenschild.

Iosephus van Herck, om het selve daer meugen af te haelen. Soo heeft dan onsen eerw. heer pastoor geconstitueert om het H. relique af te haelen den eerw. heer Fredericus van Herck en den eerw. heer Dionisius Buijtenacken als diaeck ende den eerw. heer Carolus Van den Hove als subdiaeck sijnde alsoo met processie met geheel broederschap van den H. enghel bewaerder altemael voorsien met een flambauw gegaen naer die abdeijkercke met het vergeselschap van een schoon kalvocadie (optocht) als 't volght: Ten eersten is vooruijt gegaen een companie granadiers voorsien met fusiek ende gekleet met seer schoone mutsen op het hoofd, ende onder haere neusen swarte knevels, in den hals hebbende eene schoone patroontesse. Die kleedinge waeren witte kamisolen en swarte broeken en witte kausen. Dese companie bestont in de twintigh mans die getrouwt waeren. Dirck van Horen was capiteijn

p. 13

en Hendricus van Horen was adiudant, twee gebroeders.

Ten tweeden is gevolgt een companie housaeren te peert, de welke oock bestont in 25 getrouwde mans.

Ten derden is gevolgt die hooghduytsche musicanten, welke musicanten woonende bij den landtcommandeur tot Bensem⁴⁷.

Ten vierden is gevolgt eenen roomeijnder te peert, seer schoon en rijkelijk gekleet met eenen standaer in sijn handt.

Ten vijfden is gevolgt eenen Quirinus, seer schoon en kostelijck gekleet, hebbende in sijn handt een blasoen ende 2 musiekanten met walthoorens spelende neffens hem.

Ten sesden is gevolgt eenen schoonen triumphwaegen ingespannen met die ses koetspeerden van den commandeur van Bensem, welke peerden hebbende haere besten effecten en harnassueren aen, en alle ses met witte netten behangen en sijnen koetsier en postilion, want niemant die peerden en konde bedwingen als die selve en voorders was den waegen heel schoon geschildert en verciert met 23 kinders, sijnde altemael gekleet volgens het mijsterie en ieder kindt in de handt hebbende een mijsterie volgens die martelie van St. Quirinus en op die twee achterste peerden sittende twee enghels met een trompet aen den mont.

Ten sevensten is gevolgt een companie housaeren van twelf mannen, te weeten die iongmans van dese parochie.

Ten achtsten sijn gevolgt die schutters van St. Sebastiaenscamer van dese parochie, welke confrerie bestont in seshien mannen.

Ten negensten is gevolgt het broederschap van den H. engel bewaerder.

Ten dien eijnde is gevolgt den custer Stephanus Lenaerts,

p. 14

sijne confreers Hermanus van Horen, custer van St. Ian Baptist en Balthasar De Bruijn, den sone van den custer van St. Martinus en Balthasar Mourouw, custer van St. Petrus en St. Nicolaus⁴⁸, en voorders die sangers van dese parochie, waer naer sijn gevolgt die voors. priesters, sijnde alsoo naer die abdeijkercke gegaen

⁴⁷ Bernissem was een commanderij van de Duitse Orde. Van 1771 tot 1793 was Frans Hendrik van Hoensbroek (1727-1793) commandeur van Bernissem.

⁴⁸ Naast de kapittelkerk van Onze-Lieve-Vrouw en de parochiekerk van Sint-Gangulfus, was er in Sint-Truiden binnen de muren nog de parochiekerk van Sint-Maarten. Buiten de muren lagen de parochiekerken van Sint-Jan (nu verdwenen, vroeger in de omgeving van de huidige Parkstraat), van Sint-Katelijne (nu verdwenen, vroeger in de omgeving van het huidige treinstation), van Sint-Pieter (Nieuwenhuizen, nu verdwenen), van Sint-Nicolaas (Zerkingen, nu Sint-Pieter), van Sint-Jacob (Schuurhoven), van Sint-Remigius (Staaen, nu verdwenen), van het Heilig Kruis (Guvelingen), van Sint-Lambertus (Bevingen), van de Heilige Salvator (Melveren), van Sint-Catharina (in de abdij van Nonnemielen) en de begijnhofkerk die aan Sint-Agnes toegewijd was.

om het H. reliquie uijt te haelen ende uijt komende onder het singhen van Dum transisset Sabathum en Veni Creator Spiritus, sijn alsoo gegaen over den Merck, langhs die Stapelstraet over den Nieuwen Steenwegh naar St. Gangeloff. Alsdan heeft onsen voors. heer pastoor die solemneele hooghmissie gedaen met die voors. priesters ontrent den twelf uren, want men waeren van thien uren uijtgeweest tot half twelf uren want het was qualijck mogelijk om te gaen oft staen door die meenighte van menschen van buijten en binnen, want op den Merck en inde straten en was men niet bequaem om door het volck te sien, en allen die huijsen op den Merck en straeten en was geen venster bij naer oft het was vol hoofden om te sien, soo dat men van voor die peerden niet en hadde gehad, men soude niet kunnen hebben passeren ende naer middagh naer dat die goddelijcke diensten onder het geschut van canonnen onder die misse en soo voorts is gedaen geweest, als dan heeft die selve kalvocadie noch eens door die geheele stadt haer verthoont sonder die H. reliquie, als oock tot in het clooster van St. Luciendal op St. Ians⁴⁹, door het versoeck van die overste ende haer religieusen, alwaer dat die housaeren en granadiers en soo voorts vrindelijck onthaelt ende getraceert sijn geweest ende alsoo Godt sij gedanckt dens feestdagh sonder eenigh maleur overgebracht.

p. 15

Alsdan hebben die mans en ionckmans twee daghen daernaer feest gehaeden, het welck altemael in liefde en plasier is volbracht geweest, mits dat het altemael door die gemeijnten van dese parochie is gedaen geweest, want buijten de parochie en mocht niemant versocht worden. Noteert als dat men in de reekeninge van de kercke daer niet van en sal vinden van die onkosten, ten waer dat de kerckmeester eenigh drinckgelt gegeven hadde aen die knechten oft musicanten van den landtcommandeur oft aen het transport van die kleeders, want den kerckmeester Iacobus Petit heeft het voors. altemael die geheele vieringe aen die gemeijnten voorgesteld en content sijn geweest soo heeft den kerckmeester naer Brusselt geschreven en accort gemackt soo voor housaeren als commedie kleeders, en die selve met den bode doen afbrenghen ende soo heeft ieder particulier sijne paert betaelt, die officiers volgens de kleeders voor hun en peert, want dat waere uijtnemende schoon kleeders en soo volgens de Roomeijnse kleeders van gelijcken.

Ten eijnde.

Als die kleeders gearriveert waer, soo hebben die mans en ionckmans den dagh te vooren hun gexerseert en naer die exersitie van kunnen te reijden, soo is Franciscus Mattheijs capiteijn van de mans ende Lambertus Heusdens capiteijn van de ionckmans en Peeter Schepers adiudant van alle beijde met die twee companien housaeren gereden naer den landtcommandeur tot Bensem om hem te complimenteren, alwaer sij hem versokende sijne musicanten, het welck het welck (sic) hij consenteerde en vrindelijck onthaelde, daer en boven is den voors. commandeur op den dagh daer naer alhier in het abdeije gekomen met sijn koets en ses peerden om te sien, heeft hij

p. 16

aenstonts sijne peerden doen uijtspannen en heeftse met den koetsier en postilion geschick om den triumphwaegen te voeren, het welck altemael met een glorie van Godt en den h.m.⁵⁰ Quirinus wel volbrocht is.

⁴⁹ Het klooster van Sint-Luciëndal was een klooster van reguliere kanunnikessen die leefden volgens de regel van Sint-Augustinus. Het klooster lag buiten de stadsmuren, in de Sint-Jansparochie. Zie J. PAQUAY, *Ste Luciëndal en St Hieronimusdal te St. Truiden*, in *Verzamelde Opstellen*, 1936, 12, p. 35-42; *De Sint-Truidense Kloosters*, catalogus, Sint-Truiden, 1963, p. 21.

⁵⁰ Wellicht staat h.m. voor *heilige martelaar*.

Het selve iaer hebbe ick Stephanus Lenaerts custer gemack een nieuw autae kusen van roodt en groen gestrepten trijp.

Item den 10 mej nieuw gemackt den autae met het beelt van St. Quirinus.

Item den 23 iunius heeft den eerw. heer Buytenacken medegebrocht van Antwerpen de nieuwe vergulde canons, den prijs daervan was 5 guldens 10 stuivers Luijcks.

Item den 17 september St. Lambertusdag is mij custer in handen gestelt van ioufvrouw Ausseloos, religieus van het clooster Ierusalem⁵¹ een seer schoon wit sattijn geborduert kleet voor Onse Lieuwe vrouwe, het welck vereert heeft eene gemeyne huijsvrouwe, de welke uijt dese parochie gebortigh was en doen ter tijd woonde op den Merck.

1774

Den 29 ianuarij vernieft het root fluweel ornament met eenen witten en root kaseijfel en eenen swarten kaseijfel met een root kruijs gemack hebbende L. Koolsaet, kleermacker.

Item den 10 mej heeft Iacobus Petit, kerckmeester, gemackt twee vergulde piramieden die aen de kerck vereert sijn gewest door die goede menschen.

Item den 12 augustus is volmaeckt geweest – het bovenste deel uijtgenomen – den voet van het venerabel, hetwelck altemaal door die caritaeten betaelt is geweest, want het was van te vooren maer een slechte sterre, maer den voet is niet verandert.

Item den 30 dito vereert vier kleijn oversilverde piramide.

Item den 30 december heeft Iacobus Petit gemackt het beelt van St. Anna en St. Lambertus, en sijn als doen

p. 17

in de kerck gestelt: St. Lambertus beseijden den hoogen autae en St. Nicolaus van die bovenste pilaer wegh genomen en St. Quirinus in de plaets gestelt.

(Toegevoegd:) *Verandert.*

Den seven dito heeft Iacobus Petit oock volmackt gehadt twee groote vergulde piramieden.

Item aen den autae van St. Anna vereert twee glaese kaskens met meijkens in.

Item hebbe ick Steph. Lenaerts gemackt vier kleijn passekens (altaardoekjes): van root fluweel twee en twee van roodt damast.

Item het selve iaer gemackt het kuijpken daer St. Quirinus water in is⁵².

1775

In ianuarij aen St. Anna vereert twee pluijme meyken en twee ander.

Den 24 meer volmackt geweest eenen nieuwen misboek die met root fluweel bekleet ende met silver beslaegen is.

(Toegevoegd:) *Nu ten teyde van Franc. Molinet als pastoor.*

Den 13 mej gemackt eenen rooden seyen mantel voor St. Quirinus. Item heeft Iacob Petit te Thienen op de kermis gekocht vergulde canons.

Item eenen auden misboek gekocht aen die minderbroders, den welcken met geel koffeert en koper beslagen is.

Item den 24 iunij volmaeckt het crucifix om op den hooghen autae te setten, het welck gemackt heeft Franciscus Molinet, den vader van onsen eerw. heer pastoor.

Den 30 november wederom gemack geweest den autae van St. Anna, dewelck heeft onsen eerw. heer pastoor Franciscus Molinet doen hermacken, waertoe sijn-

⁵¹ Het klooster van Jeruzalem was een klooster van de kanunnikessen van het Heilig Graf in de Sint-Gangulfusparochie; *De Sint-Truidense Kloosters*, catalogus, Sint-Truiden, 1963, p. 25.

⁵² Zie voetnoot 8.

nen vader van den eerw. heer plebaen van Onse L. Vrouw gekregen heeft het capelleken daer St. Anna in staet.

Den 7 december heeft Franciscus Molinet vernieft twee haute blompotten, de welke hij gevraeght hadde aen den eerw. heer plebaen Hesbeens.

Item den selven heeft noch gemackt en vergult drij nieuwe canons voor drij autaren.

p. 18

Den 5 december heeft Leonardus Koolsaet, meester kleermacker, volmact het swart ornament waertoe mevrouw de Heusch⁵³ gegeven hadde een swart sijde kleedt ende om het selven te kunnen laeten te maeken heeft den eerweerdighen heer pastoor Molinet altermael doen nieuwe conditie maeken van alle die landen soo van fabreijk als van den armen. Soo heeft het voorseijde ornament gekost om in staedt te hebben hondert en twelff guldens en ses stuivers en den 11 dito is het de eerste mael gebruijckt geweest voor den dienst van den edelen heer Ioannes Ludovicus Carolus de Heusch⁵⁴, baron van de Sangereije, den soone van mevrouw de Heusch voorscreven, den welcken gestorven sijnde tot Maestricht ende naer dat den dienst gedaen geweest is, doen heeft den eerw. heer pastoor naer dese mevrouw gegaen en heeft haer oetmoedelijck bedanckt. Als dan heeft die selve mevrouw aen den eerw. heer pastoor noch gegeven eenen swarten damasden tabbaert⁵⁵ om de koorkap te maecken, welke choorkappe gemackt is geweest den 9 maart 1776.

Noteert soo wie dit ornament wilt in het gebruijck hebben voor een leijck oft eenen dienst, moet betaelen eenen gulden aen het fabreijk, welcken gulden moet brengen den leycke bediender.

Den 26 december op den feestdagh van den heijligen martelaer Stephanus heeft den eerw. heer Petrus Moes alhier St. Gangeloff solemnelijck sijne eerste misse gesongen.

En den selven dito is aen onsen eerw. heer pastoor twee schoone spick meykens met vergulde kuijkens vereert voor onse kercke.

Den 29 dito is het cruijs Christi op den hooghen autaar

p. 19

gestelt, hetwelck mevrouw van Mielen⁵⁶ aen onse kercke gegeven heeft door het versoeck van den kerckmeester Iacobus Petit, want ick alles voorscreven ben bij den kerckmeester mede gegaen en hebben het selve gehaelt uijtgenomen die drij belden die onder het cruijs staen: die sijn met den autaar geweest als hij gehaelt is uijt het abdeije.

---

⁵³ Bedoeld wordt Anna Maria Mechtildis de Baussele (°1697), weduwe van Arnold Frans de Heusch (1688-1746), pandheer van de heerlijkheden Gellik en Eigenbilzen, die het kasteel van Zangerij bij Eigenbilzen bewoonde. Arnold Frans de Heusch was de zoon van Ernest Willem en van Barbara Isabella van den Edelbamp (1652-1688) uit Sint-Truiden. Twee dochters van Anna Maria Mechtildis de Baussele, met name Anna Catharina de Heusch (1723-1774) en Isabella Maria Christina de Heusch (°1736) woonden in Sint-Truiden. Anna Catharina overleed er in 1774. Isabella Maria Christina huwde met Nicolaas Bonaventure de Creeft, die schout was in Sint-Truiden. Zie W. MUUSSE, R. ENCKELS, M. BUSSELS, *De familie de Heusch in de provincie Limburg*, in *Het Oude Land van Loon*, 1961, 16, p. 154-156.

⁵⁴ Johannes Ludovicus Carolus de Heusch (1723-1775) was de tweede zoon van Arnold Frans en van Anna Maria Mechtildis de Baussele. Hij volgde zijn vader op als heer van Gellik en van Eigenbilzen. Zijn familie bezat sinds het einde van de 16de eeuw het kasteel van Zangerij in Eigenbilzen. Zie W. MUUSSE, R. ENCKELS, M. BUSSELS, *De familie de Heusch in de provincie Limburg*, in *Het Oude Land van Loon*, 1961, 16, p. 156.

⁵⁵ Toga.

⁵⁶ De abdis van Nonnemielen.

(Toegevoegd:) *Nu te niet.*

Item den selven dito heeft Sebastiaen Peeters, meester stoeldraijer, volmactt den grooten lichter⁵⁷ in het midden van die kercke ende die twee vaesen op den autaeer van St. Anna.

1776

Den 26 meert heeft Leonardus Koolsaet volmactt die witte geblomde choorkap met het colleure damaste spiegels van voor en die kap van achter.

Den 11 mej is volmactt geweest den antipendium van den hoogen autaeer en den rooden kasseufel een cruijs ingeset van het selve stoffe van de choorkappe.

Den 30 augustus heeft Leonardus Koolsaet gemactt voor het broederschap van den H. enghelbewaerder eenen schoonen geblomden throon voor den autaeer van den H. enghel.

Item den 6 november gemactt voor het broederscap eenen antipendium van het selve stof om maendelijckx te gebruijcken als het maentprocessie is, hetwelck het broederschap altemael voors. betaelt heeft, en hebben oock den witten mantel van den H. enghel gebroken om daer aen te gebruijcken.

p. 20

Item den 28 november aen Onse Liewe Vrouw vereert eenen witten geblomden antipendium.

Item heeft Franciscus Molinet vernieft en vergult twee enghels die welcke eenen kandelaer in die handt draeghen.

Item anno 1777

Den selven vernieft en vergult een paer kleijnder enghels, oock met kandelaers in die handt om te setten beseijden het Alderheijlighste Sacrament.

Den 22 februiarius heeft Leonardus Koolsaet volmaectt door bestieringe van den heer pastoor Franciscus Molinet twee nieuwe kaseijfels: eenen witten geblomden van het selve stoffe van die leste choorkappe, ende eenen damasten blauwe met een roodt cruijs, welcken blauwen damasten is gemactt van eenen mantel van Onse L. Vrouw.

Den 27 ianuaris hebbe ick Steven Lenaerts gemactt eenen swarten kaseijfel met een wit cruijs, den welcken is gemactt van die aude swarte choorkap.

Den 3 meert heeft den eerw. heer pastoor F. Molinet voor onse kercke besorgt twee schoone spiegels.

Den 28 iulij 1777 heeft Franciscus Molinet gekocht een crucifix en heeft het selve door sijne handen gemactt met witte beene straelen ende consollen, alles voor die kercke.

Den 10 augustus vereert twee groote meijen.

Anno 1778

Den 6 februarij is met grooten iever door die gemeijnten bij de eerw. pp. Minderbroeders gehaelt die orghel, die welcke den eerw. heer pastoor Molinet en Iacobus Petit, kerckmeester, aldaer gekocht hebben voor hondert guldens.

(Toegevoegd:) *Desen voorschreven Iacobus Petit is gestorven den 26 november 1798 en is geweest 17 iaeren kerckmeester en 30 iaeren organist en glorie en wel-doender van de kercke.*

---

⁵⁷ Luchter.

p. 21

Ende den 13 dito februarij heeft Willem Gielen beginnen te wercken aen het oorsael, voor het welck den heer prelaet Iosephus van Herck gegeven heeft twee nieuwe balken om soo veel grooter te macken als van te vooren was geweest, soo dat den eerw. heer pastoor Molinet en Iacobus Petit met eenen waeghel van Arnold Driesmans sijn naer Nieuwenhoven⁵⁸ gegaen om den boom te haelen. Soo dat het oorsael ende den trap van onder ende eenen auden lieelijken trap van boven op het oorsael lancks waer dat men den thoren was opgaende, afgebroken ende den ondersten wederom op sijn aude plaets gestelt, alwaer hij tegenwoordigh nogh staet. Maer het is gemackelijker gemackt als het te vooren was geweest, eer dat hij onder het oorsael was gestelt. Alsdan moest men hoogh op klimmen en door een gat kruipen door den trap van den thoren ende soo afgaen op het oorsael, maer nu die deure boven uijt gebroken tot gelijk die solderinge etc. Dit altemael voorscrevenen ende het orghel is vernieft geweest op den 18 april, wesende paeschavondt. Alsdan heeft Iacobus Petit die eerste mael die misse gespeelt.

Item op den 25 meert sijn volmactt geweest vier antependiums voor die vier kleijn autaers, welcke antependiums sijn gemackt van een groen gebloemt kleedt met eenen rooden spiegel in het midden, hetwelck altemael besorghet heeft Anna Catharina Haijen, en voorders hebben noch meer ionghe dochters hunnen iever getoont om alles selver te maeken sonder eenighe kosten te doen aen die kercke, want om het selve te maeken sonder last van die kercke, soo heeft Anna Catharina Haijen alle sondaegen met een beurs gaen een aelmoese vraghen en is soo volmaectt geworden.

p. 22

Den 10 meij is vereert geweest vier vergulde en oversilverde piramidien, waarvan dat men kan den voet van onder particulier gebruijken.

Item den selven dito aen St. Anna vereert twee renunckel meijkens met vergulde kuyjkens.

Den 18 iunij vereert geweest vier piramieden.

Den 9 augustij vereert geweest twee meijkens.

Den 22 december sijn in onse kercke vereert twee groote piramieden (toegevoegd:) *waer toe den custer Steph. Lenaerts gemackt heeft twee passekens om die piramiden daer op te setten.*

1779

Den 2 ianuarus heeft Leonardus Koolsaet gemackt die roode gebloemde choorkap waertoe dat Anna Catharina Haijen gekregen heeft den tabbaert van mevrouwe de weduwe Bollis ende den rooden damast die daer in staedt heeft Anna Catharina Haijen gekocht uijt die beurs hetwelck sij sondaghs in die huijsen omhaelde, maer den anderen ontkost heeft die kercke betaelt, te weeten 47 gulden 2 oort.

Den 31 dito sijn vermangelt twee tenne kandelaers en vier nieuwe in de plaets gebracht.

Item den 1 februarij heeft den custer vernieft twee enghels blocken, dinstigh om meijkens op te setten.

Item den selven custer voors. heeft gemackt een kleijn passette van het gebloemt en roodt ornament om te gebruijken op het tabernakel om het crucifix op te setten en voorders daer men begeert etc.

Den 20 dito februarij sijn gemackt twee nieuwe leeders (ladders), een groote op het oorsael ende een kleijn om in de kercke te gebruijken. Om die leeders te

⁵⁸ Het kasteel van Nieuwenhoven was een residentie van de abten van Sint-Truiden.

maken heeft den kerckmeester Iacobus Petit eenen denneboom gekocht aen die paters Begaerden tot Sepperen.

p. 23

Item in februarij is het playvesel in die kercke vernieft ende gelijkj gemackt, te weeten in den beuck van O.L.Vrouwe ende oock die choor van O.L.V. en den choor van den H. enghel bewaerder.

Item den 11 september heeft Iacobus Petit gemarberseert den autae van Onse L. Vrouw.

Item den 10 december is gemarberseert den autae van St. Quirinus.

Item aght haute kerssen.

Item gekocht eenen nieuwen geconsakreerden steen voor den autae van St. Quirinus.

(Toegevoegd in de marge:) *Item hebbe ick doen maken een nieuw kopere kroone voor Ons L. Vrouw voor die welcke dat ick betaelt hebbe aen Gilis Molinet 20 guldens, uijt den offer van O.L.V.*

1780

Den 1sten februarij hebbe ick gemackt eenen rooden damasden throon voor den autae van Ons L. Vrouw.

(Toegevoegd:) *Te niet.*

Item heeft den heer advocaet Van den Velde vereert twee roosen meijkens en aght haute blomkuijpkens.

Item eenen antependium van den auden troon gemackt. (Toegevoegd in de marge:) *Met kleijn bloemkens.*

Item den 4 meert heeft Iacob Petit gemackt vier vaeskens omte cieren.

Item den 16 mej aen Ons L. Vrouw vereert twee spiegels die gekost hebben een croon voor die twee ende vijfhien stuijvers voor die armkens.

Den 25 augustus is gemarberseert geweest den autae van St. Anna.

Item een kleijn balkon gemackt den 16 december om met die berechtin te gaen als het regent.

Den 23 dito december gemackt geweest die twee deuren neffens den autae, te weten aen het sacristeijn en aen die ander sijde in den muer.

Item is gemackt geweest ses nieuwe kandelaers door meester De Mareije tot Hoegaerden.

p. 24

1781

Den 11 mej heeft Leonardus Koolsaet het root ornament wederom vernieft met nieuwe voeder en nieuwe gallon.

Item den selven dito een nieuw verguld cruijs om op die kerck vaen te setten.

Item den selven dito eenen nieuwen gesteken throon gemackt geweest om voor het tabernakel te setten.

Item den 26 mej is gemackt geweest die venster in het sacristeijn.

Item den 24 december vier nieuwe oversilverde kandelaers die welcke gemackt heeft Iacobus Petit.

Item die twee rondeelen boven die deuren van het sacristeijn.

Item eenen nieuwen gewijden steen op den hoogen autae, den welcken aen dese kercke vereert heeft den hoogw. heer prelaet Remigius Mottaers.

Item den 26 meert is geoffert een blomme croon voor het heijligh graf en heeft gekost drij guldens.

1782

Den 30 september is loffelijck volmact geweest het welfsel in het midden van die kercke en in het klokhuijs waertoe den hoogw. heer prelaet Remigius

Mottaers⁵⁹ gegeven heeft die latten ende het hautt ende den 17 dito sijn volmactt geweest die bovenste vensters, die welcke van particuliere gemeijnten⁶⁰ en den eerw. heer pastoor en het broederschap sijn vereert.

Den 13 november ter ordonantie van den eerw. heer pastoor en den heer advocaet Frans Trudo Van den Velde ende sijnen vader den heer audt borgermeester Van den

p. 25

Velde ende Ioannes Leenen als armmeester met die voors. als eerffmombere is gemackt die nieuwe kiste oft kompe⁶¹, staende op het oorsael, gemackt door meester Willem Gielen ende meester Adrianus Pansaerts slotmaeker.

Item drij roode behancksels voor den H. Noot Godts, St. Trudo en St. Sebastiaen en twee aenden hoogen autae om die wijn tafelkens, sijn sijn (sic) gemackt van een audt communicleet.

1783

Den 14 februarij sijn van Brusselt met den bode gearriveert vier vergulde piramiden voor dese kercke St. Gangeloff, die welcke aldaer sijn bestelt door den eerw. heer Ioannes Lambertus Baerts, deken en canoninck van het capittel van O.L.V. kercke, ten versoeck van den eerw. heer pastoor ende den heer Frans Trudo Van den Velde, advocaet, (toegevoegd:) *en den heer audt borgemeester Van den Velde*. Voors. piramiden hebben gekost in toto hondert seven en twintigh guldens en ses stuivers, (toegevoegd:) *welcke den heer pastoor en sijne erfombers soo voors. is uijt het conditiengelt hebben vereert*.

Item den 15 meert is gemackt geweest een tapijt het welck gedient heeft op het casteel van Bovelinge, ende het selve heeft gekocht onsen eerw. heer pastoor en den heer advocaet Van den Velde.

Item den 29 meert heeft Iacobus Petit gekocht twee pietestallen.

Item den 29 mej vereert twee spiegels.

Item den 24 iunij sijn gemackt geweest die trappen in die kercke, waertoe gegeven heeft het broederschap van den H. engel 80 guldens, ende het plaveijsel in het midden van die kercke gelijck gemackt en hebben die groote sark

p. 26

steen⁶² in die afgangen gelijckt en hebben noch vier hondert nieuwe steenen daer bij moeten koopen ende hebben den predickstoel verandert van teghen die pilaer tot tusschen den boghe, alles ter ordonantie van den eerw. heer pastoor en den heer advocaet Frans Trudo Van den Velde als eerffmomber, (toegevoegd:) *en den heer Vanheijst noch 100 plaveij steenen vereert heeft*.

Item twee meijkens vereert.

1784

Den 29 ianuarij is het schap op het oorsael gestelt, afkomende van den heer advocaet Franciscus Trudo Van den Velde.

⁵⁹ Remi Mottaer was abt van Sint-Truiden van 1780 tot 1789.

⁶⁰ De woorden *particuliere gemeijnten* werden doorstreept en vervangen door de namen van J.B. Van Heijst, F.T. Van den Velde en N. Hardiquet.

⁶¹ De *kompe* is een verstevigde kist waarin de belangrijkste documenten van een gemeente en/of van een parochie werden bewaard. In de meeste gevallen werd zij in de kerktoeren bewaard. De kerktoeren was immers op de meeste plaatsen het meest stevige gebouw in de gemeente, en in veel gevallen ook gemeentelijke eigendom.

⁶² Grafstenen.

Den 30 meert heeft volmactt Franciscus Molinet het swart grootd crucifix met eenen witten yvoiren Christus, welcken Christus aen die kerck vereert hadde den heer advocaet Van den Velde.

In den april is den hoogen autaeer afgebroken ende die hoogen choor vernieft met nieuwe plaesterij en het welfsel altemael opgesloten ende nieuwe vensters gemackt ende in september is den autaeer volmaect geweest en die glase vensters zijn vereert.

Item in september zijn twee meijkens vereert.

1785

De 5 meij is het gheel geborduert kleedt voor Onse L. Vrouwe gemackt geweest waer voor dat Marie Elisabeth Van den Cruijs en ander ionghe dochters caritae-ten gaen vraghen hebben om het kleedt te koopen.

Item hebben die mombers van het broederschap van den H. enghel, dat is geweest Franciscus

p. 27

Ledent en Ioannes Mattheijs, den mantel gekocht voor den H. enghel van het selve stoffe en hebben oock uijt het broederschap een caritaeet gegeven aen het kleedt van Onse L. Vrouwe. (Toegevoegd:) *Noteert als dat Marie Elisabeth Van Cruijs het gelt heeft moeten wederom geven.*

Item den 24 iulij heeft den heer advocaet Franciscus Trudo Van den Velde voor den hoogen autaeer gehangen die nieuwe roode kopere lampe diewelcke den heer voors. gekoght heeft aen Arnoldus Waernots, voor de somme van 80 gulden, welcke lampe het proefstuck is van meester Arnoldus Waernots voorz., ende die aude lampe van den hoogen autaeer diewelcke het proefstuck is van meester Ian Gens, die heeft die confrerie van den H. engel afgekocht voor 24 gulden (toegevoegd:) *aen den heer F.T. Vandenvelde voor 24 gulden*, en is hangende voor den autaeer van den H. enghel bewaerder.

Item heeft den voorz. heer advocaet gekocht aen meester Arnoldus Warenots noch twee aude lampen, een voor den autaeer van Ons L. Vrouw en voor den autaeer van St. Anna.

Item heeft den voors. heer doen macken vier haute blompotten die welcke hij die selve heeft verguldt en roodt geverft.

Item den selven heer voors. heeft vernieft den predickstoel⁶³ en communiebanck, ooksael, orgel en bichtstoel⁶⁴, altemael de schildereijen, alles met een geel eijckehaudt verwe en alle oncosten daer toe selfs gedaen en betaelt etc.

Item den selven heer voors. heeft

Anno 1786

doen afbreken het H. Graf, hetwelck staende neffens die trappen in Onse L. Vrouwebeuck ende nu gestelt en vernieft op den choor van den H. enghel bewaerder en alle costen daer van oock betaelt en die strael van boven heeft gemackt Franciscus Molinet.

p. 28

Den 11 meert is gemackt geweest eenen antipendium voor den H. enghel bewaerder autaeer, den welcken geschildert heeft Ioannes Iacobus Petit, waervoor dat

⁶³ De preekstoel is een kerkmeubel van waarop de pastoor tijdens de mis de homilie kon uitspreken. Het bestaat uit een balkon, waarop de pastoor gaat staan, en dat steunt op een voetstuk, een trap waarlangs het balkon bereikt kan worden en een klankbord boven het balkon.

⁶⁴ De biechtstoel is een kerkmeubel waarin de biecht kan worden afgenomen. Het meubel bestaat uit drie delen: in het midden is de zitplaats van de biechtvader en aan weerszijden is een bank aangebracht waarop een biechteling kan knielen. De biechtvader en de biechtelingen zijn van elkaar gescheiden door een wand met een toeschuifbaar rooster.

hij ontfangen heeft thien guldens voor het schilderen, waertoe verscheijde menschen aen mij ondergeschreven hebben een caritaet gegeven om te betaelen.

Steph. Lenaerts custer.

Den 24 dito heft Leonardus Koolzaet volmackt eenen antipendium van eenderleijje stof voor den hooghen autaeer, den welcken oock vereert is.

Den 10 mej heeft den hoogweerdighen heer prelaet Remigius Mottaers aen den eerw. heer pastoor vereert eenen nieuwen autaeersteen⁶⁵, denwelcken leijdt op den autaeer van St. Quirinus, en den auden steen is opgesloten totdat het van noode sal sijn om te gebruiken.

Den 7 iulius heeft den heer advocaet Franciscus Trudo Van den Velde in de kercke laete brengen vier pitestallen om lauwerier boomen op te zetten als het van nooden is, die welcke pietestallen den heer voors. selfs heeft doen maeken en betaelt en oock selfs geverft en aen die kerck vereert.

Item den 24 december aen het H. Graf vereert een wit geblompt kleedt met kant rontom.

Item den selven den 29 meert

1787

twee meijkens vereert.

Item op den 10 mej heeft Iacobus Petit eenen nieuwen hemel op den baldakon gemackt.

Item vier blockxkens met vergulde enghels koppen, welke koppen gestaen hebben op den

p. 29

auden hemel van den baldakon.

In iunius heeft den heer advocaet F.T. Van den Velde doen macken en vereert eenen nieuwen lessenaer om het evangelie te singhen.

Den 30 iulij is het sacristeijn geplaveijt.

1788

Eene roode geborduerde passet vereert.

1789

Den 14 october vier vlaekers vereert.

1791

Den 25 december vier geborduerde passekens vereert.

Den 11 mej is een roodt ge... kleet aen Onse Lieve Vrouwe vereert, het welck ... Antwerpen 14 guldens Luijcks die elle betaelt is.

Den 16 iunij twee spiegels vereert.

Den 13 augustus heeft Marie Elisabeth Van den Cruijs betaelt hondert guldens volg[ens qui]tantie voor het maeken van den nieuwen ... den autaeer van Onse L. Vrouwe ende eenen roo[... fl]uweel voor Ons L. Vrouw waer op dat sij voors. uijt den [offerst]ock ontfangen heeft aght en veertigh guldens soo ... Marie Elisabeth voors. meer uijtgegeven als o[ntfanghen] twee ende veijftigh guldens, het welck sij is goedtvi[ndende.]

1792

Den 30 iunij uijt den offerstock gehae[It ...] 10 stuijvers op rekeninge.

Den 6 december uijt den offerstock gehaelt[t ...] 1794 den 8 januarij 25-16?, den

⁶⁵ Een altaarsteen is een gewijde steen, waarin relieken van heiligen ingewerkt zijn. In een altaarsteen werden voorts in de regel vijf kruisjes uitgehouwen. In elk altaar was zo een altaarsteen ingewerkt.

8 iulij 12 gulden, soo is ...als uijtgegeven 7 guldens 6 stuivers twee oordt, soo is ... voldaan.

In october is gemaect de nieuwe kerckporte van den afganck ende het slot is het proefstuck van Adrianus Pansaerts ende die binnen deuren en proveijs ende den muer met de deure met het veranderen van den trap van het oorsael, heeft doen macken en geverft den heer advocaet Van den Velde sonder last van die kerk, uijtgenomen die groote porte met het slot is tot last der kerk.

p. 30

Den 24 december heeft Iacobus Petit gemaect twee vergulde en oversilverde piramiden en twee van die selve modelle eens gemaect waer voor dat den kerckmeester L. Van den Cruijs betaelt heeft en voor het verven der kerckporte.

1792

Den 22 maart sijn gemaect vier mappen voor den hoogen outaer en twee voor die kleijn outaeren.

Den 2 october heeft den heer advocaet Van den Velde doen maecken vier flam-bauwbuijsen om opstefels in te setten.

Item den selven heer heeft gekocht en in staet doen maken nieuwe ... voor den hoogen outaer en voor Onse L. Vrouw ... enghel bewaerder outaeren.

1793

Den 11 meij ...[ge]cocht een wit gebloemde partaire kleet voor ... Vrouwe voor het welck gegeven heeft iouff. Maria Chr... ..lens, huysvrouwe van den heer advocaet F.T. Van den Velde, haer beste kleet, het welck tot last van Onse L. ... offer gekost heeft om te maecken twelf [guldens] seven stuivers twee oord (12-2-2).

Item is ... selve kleet voors. gemaect eenen ...dium voor den hoogen outaer, eenen ka..., eenen humeraer, drij staelen en een ..., het welck volgens staet aen die ... gekost heeft vier en negentigh guldens ... stuivers, twee oord (94-15-2).

Item is van het selve gemaect een lessenaer kleecken, vier blompotte passekens en twee fallebala sonder onkost.

Den 1 september is gemaect eenen mantel voor St. Quirinus.

p. 31

1794

Den 8 maart heeft de confrerie aen Iacobus Petit gekocht eenen kleijnen enghel om maendelijcx in de processie te dragen.

Den 24 iunij sijn vereert door den heer advocaet F.T. Van den Velde en iouff. Van Heyst twee lanternen ter eeren het Alderheijlighste Sacrament des outaers.

1795

Den 20 augustus heeft den eerw. heer pastoor Molinet aen de kerke vereert een aude garderoupe staende op het oorsael.

Den 10 october is vereert een wit gebloemt doek, dienende voor een kleet op het heyligh graf.

1796

Den 10 maart heeft den eerw. heer pastoor van St. Gangeloff gekocht hebbende van Antwerpen ontboden drij nieuwe geconsakreerde kelken, eenen voor St. Peeter, eenen voor het seminarie en eenen voor [St. Gange]lof, welcke het stuk gekost hebben vier guldens ... maer van tenne.

Naer het suplimeren [der] cloosters en sluijten der kercken van het iaer 1797 tot het iaer 1802 sijn de parochie kercken geopent. Den 17 september

1803

hebbe ick als custer aen de vorige gewesene priorinne van Ierusalem iouff. Boonen gekogt voor onse kercke thien vergulde piramiden voor de somme van veyfenvijftigh guldens, welcke somme betaelt is uijt den offerstock van Onse L. Vrouw, te weten 35 guldens door Marie Elisabeth Van den Cruijs en 20 guldens door den heer F. Trudo Van den Velde.

1804

In de maend iunius heeft den heer F.T. Van den Velde ter ordonantie der marguliers oft fabreijckmeesters doen afbreken het sacristeijn en dit tegenwordigh in plaets opgebauwt van de steenen van den kerckhofmuer, enin het iaer 1806 in den mej sijñ de boomen op den

p. 32

kerckhof en op den vesten geplant.

En in het voors. iaer 1804 sijn de kercken van Onse L. Vrouw en St. Gangelof gewit en heel verandert.

Anno 1805

Den 5 februarij is verheft de reliquie van heijlige maget en martelaresse Agatha, welck reliquie te vooren berust heeft op Steenaert⁶⁶.

Item sijn gemaect vier numeralia, te weten A-R-U-V-

Anno 1806

In de maent mej sijn de relikeijren boven de deuren van het sacristeijn en Ons Lieve Vrouwe coor gestelt en vernieuwt, welcke relikeijren te vooren gestaen hebben in de kercke van het abdeije.

Item de relique belden van St. Agatha en St. Apellonia tegen de pilaeren verheven in de kercke.

Item in iunius ... orgels van Onse L. Vrouwe en St. Gangelof ... gerepareert en geperfectioneert voor de somme ... hondert guldens.

Item sijn gem... twee violette k[a]seijfels.

1807

Item eenen roeden sateijnen kaseijfel met eenen groen geblomden antipendium.

Item eenen swarten kalmange kaseijfel.

(Van hier af voert een tweede hand de pen.)

1815

Den 11 mej is het silver wiroeksvat⁶⁷ voor de eerste reijse gebruijckt.

Het is gemaect door de heere marguliers advocaet Van den Berck, item noch ... nieuw koperen wiroeksvat.

1819

Zijn de vier kleijn altaren gemarberseert door Aerts, schilder, O.L.V. en den H. engel kost 120 guldens ende 2 anderen kosten 60 guldens.

1820

Is het orgel en ballestraden en predicktstoel vernieft.

In het selve jaer is er een silver schotel en twe ampullen⁶⁸ gemaect.

In het selve jaer is er een ... .. gemaect.

⁶⁶ Op de Steenaert stond het zustersklooster van Hiëronymusdal.

⁶⁷ Een wieroekvat is een meestal koperen of zilveren kelkvormige schaal met een van luchtgaten voorzien deksel, waarin tijdens een kerkelijke dienst wieroek gebrand wordt. Het vat en zijn deksel zijn aan kettingen bevestigd, zodat het ook gebruikt kan worden om bijvoorbeeld een altaar of een voorlezer te bewieroken.

p. 33

1821

Gemaakt door A. Lenaerts, custer, drij nieuwe cassuifjers. Dit alles is betaelt uijt den offer.

1822

Is er eene doeke alpe gekogt op den koopdag van den heer Menten tot Horne voor 90 guldens.

Den 22 januarius 1824 heeft den heer advocaet Vanderberck ... een schiltpad doose vereert om in het tabernakel te setten.

Item den siboor⁶⁹ is een nieuwe croon opgeset.

Item noch een silvere doos om de groot hostie in te leggen.

Dit alles is door den heer Vandenberck, kerckmeester, gemackt. Dit alles heeft gekost hondert negentien guldens.

1824

Door mij, A. Lenaerts custer, gemackt drij nieuwe rukkelingens ... koor kinders. Dit is betaelt met 20 guldens [uijt]t den offer.

1824

Den 13 april volgens accoort uijtgegeven het witten der kerck voor de somme van 30 franc en een ton bier aen Ioannes Lambrechts meester ....

p. 34

Den 25 september 1815 is getrouw Antonius Lenaerts, custer en organist deser parochie, en Catharina Frissaert, testes Joannis Frissaert en Maria Anna Lenaerts.

Onsen H. Vader Pius den VII, paus van Roomen, is in den heere overleden den 20 augustus 1823. R.I.P.

Den cardinael della Genga is paus gekosen den 27 september 1823, en heeft aengenomen den titel van Leo XII⁷⁰, Italiaen, geboren den 2 augustij 1760 op 't casteel van Genga tusschen 't hertogdom van Urbin en den marche van Ancona.

---

⁶⁸ De ampullen zijn de kannetjes waarin tijdens de eucharistie de wijn en het water naar het altaar gebracht worden. Meestal bestaat een stel uit twee ampullen en een schoteltje.

⁶⁹ Een ciborie is een van een deksel voorziene gouden of vergulde kelk waarin de geconsecreerde hosties worden bewaard.

⁷⁰ Leo XII (1760-1829) was paus van 28 (en niet 27) september 1823 tot 10 februari 1829.